

so zrastle iz njega kot cvet iz drevesa, brez impresionističnega ali pojmovnega posredovanja od zunaj na znotraj, je različit vonj besede, ki je samo Bevkova, in najlepše v zbirki so obsežene v teh. To so povečini ljubavne pesmi, od katerih se odražajo kot najglobokejše in najresničnejše one, v katerih se izražajo trpke skrivnosti med možem in ženo, ki so kakor zalite v solzah in ki ostanejo značilne za Bevkovo erotično pesem (Najina žalost, Prvi hip ljubezni, Prebujenje).

Poleg teh treh smatram še »Rožo Marijo«, »V noči« ter »Zapuščeno« za najmočnejše v zbirki. Naj navedem »Zapuščeno«, ki zveni preprosto kakor melanholična narodna pesem, čudno prepojena z religioznostjo — hkrati pa je to skoraj podzavestno, nekje v globinah ihteče občutje, skomponirano rafinirano eksotično:

V kamrico lunica - mrežica pala,
mrežico to Marija je stkala,
ko sinka zibala Jezusa.

Po rožicah bledih skrivnosti hodijo,
v srčecu mojem skrivnosti blodijo,
skrivnosti Marije in Jezusa.

Moje telo skrivnosti nosi,
moje srce vas milosti prosi,
moje srcé prežalostno.

Po vsem tem, kar sem povedal, lahko sklenem: veliko je pesmi, ki bi jim težko prorokoval srečno usodo, če bi jih položil na tehtnico. Kolikor pa jih je res lepih in res Bevkovih (6–10), so take, da za vedno zagotavljajo zbirki vrednost. Še nekaj, da ne pozabim: Kako je prišla uvodna »Pipico kadim« na čelo, oziroma v zbirko sploh?

* * *

Zbirko je okrasil Fran Kralj s šestimi risbami v tekstu ter z naslovno in zaključno. Risbe so v splošnem zelo močne v izrazu. Izrečno notranja doživetja so podana presenetljivo plastično (prim. le risbo k »Zapuščeni« na str. 36!). Izraz teh risb je poln radostno (22), tragično (14), mišično (36), ekstatičnega doživetja. Zunanji izraz notranjih kretanj je ponekod stopnjevan do krčevitosti (str. 8).

Ant. Vodnik.

Francè Zbašnik: **Pesmi**. V Ljubljani 1921. Založila Tiskovna zadruga. — Z avtorjevo sliko in literarnim uvodom Pavla Karlina. Str. XVII+87. Cena 8 Din.

V izložbenem oknu Tiskovne zadruge v Prešernovi ulici, kjer od jutra do večera vre življenje, koder mimo hodi dan za dnevom toliko naše mladine, pred vsem v Vodnikovo gimnazijo, stoji tiho in skromno drobna knjižica z naslovom: Francè Zbašnik, **Pesmi**. Oh, koliko tragike se skriva za tem tihim, skromnim naslovom! Še pred šestimi, petimi leti je tudi ta Zbašnik kot šesto- ali sedmošolec (trojen 19. novembra 1897 v Dolenji vasi pri Ribnici) hodil tod mimo v gimnazijo, zamišljen, kakor vedno, in morda snujoč te pesmi; v februarju leta 1917. je napravil predčasni zrelostni izpit — z odliko seveda, kakor vse svoje izpite — a v ranem jutru dne 15. junija 1918. leta mu je ob vznožju Monte di val Bella sovražna granata vzela mladost in življenje. Srce se krči v bolesi človeku ob pogledu na to knjižico: če je že v dobi, ko se je šele učil, ko je šele zôrel, vedel toliko povedati in v taki lepi, rekel bi brezhibni obliki, koliko bi nam bil dal v zreli, moški dobi! Dà, ob tej knjižici bi po pravici vzkliknili z Ivanom Cankarjem: »Glej, taki mladeniči so nam padli, in mi, starci, smo obsojeni, da jim tešemo križ na grob.« (»Podobe iz sanj.«) Zbašnik si je sam stesal spomenik.

Vse tu objavljene pesmi — a komaj ena tretjina ostaline — so nastale, ko je bil Zbašnik v 7. razredu in deloma v prvih mesecih 8. razreda, nekako od jeseni l. 1915. do februarja 1917, ko je odšel k vojakom; odtedaj ni zložil nobene več. Strašna je bila doba od 23. maja 1915 (ko se je pričela italijanska ofenziva): prej smo gledali v svoji sredi begunce iz Galicije, takrat pa so pribežali naši primorski bratje, in grmenje topov smo slišali v Ljubljano. Takrat smo morali biti priče strašnim prizorom, ko so jeli na morišče voditi po prekem sodu obsojene žrtve. Težak vzduh je bil nad nami; tudi nad šolami, zlasti srednjimi. Prva drž. gimnazija se je morala takrat preseliti v realko; in samo popoldne so nam dovolili, uživati nje gostoljubnost. Mračni so spomini na tiste težke jesenske

Na
zarj
kak
Na
nag
kako
Na
iz p

V
In ke
vistič
njego
svetn
izdaja
Karlir
učitel
so Z
ovadb
bransl
do trd
je duš
Šele r
v 7. re
sedmi
res jal
po več

in zimske popoldneve, ko smo v temnih hodnikih realke tudi mi — učitelji in učenci — morali občutiti, da smo le gostje nemškega zavoda. In razen tega je visel nad nami vsemi Damoklejev meč političnega osumljenstva: tudi Zbašnik je moral bridko občutiti pest sumničenja. Kot šestošolec (š. l. 1914/15) je bil začel v majhni družbi idealnih sošolcev in prijateljev pisati dijaški list »Mi gremo naprej!« Pisal, ilustriral, urejeval in razmnoževal (v kakih 10 izvodih) ga je sam. Priobčeval je v listu pesmi, daljšo povest ter literarne kritike pod psevdonimom Sergej Fedorov. Ali prišla je ovadba: o veliki noči 1915 (ne 1916, kakor pomotoma stoji v Uvodu str. IX.) sta mu dva detektiva premetala vso sobo ter res našla še nekaj izvodov dijaškega lista. Tu je policija čitala pesem:

Sergej Fedorov: Kri.

Na zapadu zarja žari,	rudeča kri...
zarja žari, zarja rudi	In vsa zemlja bobni
kakor kri...	in vsa zemlja ječi:
Na mojem oknu nagelj	Kri, kri!
cveti,	In dež svinčen
nagelj cveti, nagelj rudi	in šum jeklen
kakor kri...	ponavlja en sam
Na poljani junak leži,	refren:
iz prs prestreljenih	Krvi, še več krvil!
mu teče kri,	

V pesmici je oblast videla antimilitarizem. In ker si je rajnik izbral še strašni panslavistični psevdonim »Sergej Fedorov«, je bila njegova usoda zapečatená: bivši dvorni svetnik Kaltenegger ga je izključil zaradi izdajanja lističa (z njim tudi sošolca P. Karlina). Vsi dolgi protokoli, vse izjave učiteljev so bile zamaš. O počitnicah 1915 so Zbašnika poklicali — vse posledica ovadbe — v civilno službovanje v domobransko bolnišnico, kjer je moral od zore do trde noči voditi zapisnik mrličev. Trpel je duševne in telesne muke. (Prim. Uvod!) Šele novembra 1915 je smel nazaj v šolo, v 7. razred, ki ga je dovršil l. 1916. V tisti sedmi šoli torej — kakor piše Uvod, ki je res jako dobro in pristrčno pisan, — so po večini nastale pesmi te zbirke.

Odprimo knjigo! Pričakovali bi, kajne, glasov odpora proti očitni krivici, glasov sočutja s trpljenjem nesrečnih beguncev, pričakovali bi krikov srca ob toliki bolesti naroda našega. In vendar nič tega! Drugam nas vodi mladi pesnik: domov, v Ribniško dolino, kjer nam res prekrasno poje o lepoti poletnega jutra, ko vse hiti in dela na polju in škrjanček gostoli: delo, delo, delo! (Str. 5.) In tam gledamo »Hišico na solncu« in pred njo spet polje in vse dela, in »prek razorov se blešči srajce — vse se koplje v zlatem solnčnem morju.« (Str. 37.) V »Kmečki romanci« (str. 25) ga vidimo — študenta — na velikih počitnicah: pot ga vodi »čez pisano, pestro porisano polje«; naproti mu pride možiček nagubanih lic, s pipico v ustih; prijazno se razgovarjata; študent, da bi pokazal, da tudi kmečke stvari razume, pohvali letino, češ: »Pšenica prav krasno kaže!« Kmetič mu prijazno popravi, da rž dobro kaže. Odkritosrčno prizná nato pesnik, da »se z jezo spominja strašne blamaže.« »Dolenjska« (str. 10 nsl.) nam spet razgrne vso poletno lepoto doline: pšenico in ajdo dišečo in deteljo živo... in kosce in brhke žanjice... v ospredju pa nas zabava veseli sejmar Luka — s klobukom vrh klobuka in s cvičkom v glavi — ki ne more razumeti, zakaj ne najde vrat svoje kloče. In z istim veseljem nam razlaga »Kmečko pratiko« (str. 66, 67 in 68). Mladi pesnik je takó vesel prirode, žitnega polja ter ajde na njem in pšenice, da bi najrajši tam ostal za zmerom, tam bi hotel umreti. (»Kmetiške«, I–VI, str. 13 do 18.) Skupina, pojoča o domači dolini in nje poljih, se mi zdi najlepša v zbirki. — Je pa v knjigi še druga, večja skupina pesmi, z drugačno barvo. Kmetiski deček je prišel v mesto: iz knjig in z bristim opazovanjem je spoznal drugo stran življenja, prišle so težke misli, viharji so nastali v duši (»Moja bolešt«, »Hrepenenje«, »Trudna noč«), vendar mladi poet ne obupava: dokler se bo orel dvigal pod nebo, bo tudi poetova »misel merila višave«, z močjo svoje mlade fantazije si kmalu izpodi iz glave otožne misli, ven gre iz mesta, v polje, zdi se podoben »desetemu bratu« (str. 46), »o zlatih

gradovih sniva, cvetlicam laske boža« in »cekinčke — zlate zvezde — šteje«; je »deseti brat«, ali obenem »kralj v deveti deželi«. Zdi se nam, ko da nam oddaleč zveni iz »Glose«: »Koder se nebo razpenja...« Pa tudi tista »O Vrba...« nam zazveni, ko čitamo »Materi« (str. 27). Zdi se, da je ta najgloblja, najsilneje občutena. Koliko tragike je v njej! — Zbašnik je spesnil tudi precej erotičnih. Ali kakó resno je sodil o teh stvareh, vidimo iz pesmi »Mi« (str. 54): Popotnik pripoveduje o tujih deželah, o ljudeh tam, delavnih, o njih energiji:

»a mi brezdelni, smešni harlekini
nikoli novih zarij, solnca novega ne
učakamo:
saj s kvantami preganjamo spomin si...
z brezdeljem in pijačo žalostno zavest za-
makamo...«

Bodi dovolj! Kakšen namen naj ima, da bi še dalje našteval lepote te mlade poezije? Njenega avtorja ni več med nami. Čuditi pa se moramo, da ni v življenju našel vsaj te nagrade, da bi bil videl katero svojih stvari natisnjeno: potrkal je zastoj (potrkal je pač rahlo in najbrž samo enkrat!) na vrata uredništev naših leposlovnih listov... (Uvod, str. XIII.) Hvaležni smo stricu poetovemu, g. dr. Fr. Zbašniku, da nam je preskrbel to posmrtno izdajo. Zbirka je tudi še v nekem drugem oziru izredno poučna: iz nje namreč vidimo, koliko in s kakšnim uspehom se je rajnik kot dijak učil. Poleg tega, da je bil v vseh predmetih prvi v razredu, se je silno marljivo pripravljaj za slovstveno delo, recimo kar naravnost, za pesniški poklic. Uvod (str. XIV) nam nekoliko odkriva to skrivnost, kdo so bili rajniku učitelji v poeziji: Župančič, Murn, Ivan Cankar, Golar, Koljcov, Burns, Richard Dehmel, Arno Holz. Dostavili bi pa še lahko: Silvin Sardenko (n. pr. v »Kmetiških«, III.) ter češki pesnik Machar (»Magdalena«, ki o njej govori naš poet kar dvakrat, str. 52 in 62). Tudi—staroklasični svet, ki ga je rajnik takó izborno umeval — ko so v 7. razredu čitali rimske elegike, jih je Zbašnik vse prevedel v metrih izvirnika — mu je dal eno misel tam,

ko se primerja z blodečim, večnonemirnim Odisejem (str. 51). Res da se semfertijska pozna doba učenja in dozorevanja (n. pr. tista nedoločna boleštnost), vendar pa je pestrost in dovršenost oblike naravnost presenetljiva. Značilno, zelo značilno je tudi, da poudarim še enkrat, to, da nima niti ene pesmi o svojih preganjavcih, o življenju v vojašnici: bil se je preveč zagledal — v čisti svet poezije.

Skratka: pesmi Franceta Zbašnika so prvovrstne, dragocen donesek k notranji zgodovini našega srednješolskega dijaštva v predvojnih letih. Kakó bi se bil dalje razvijal, je težko soditi; vendar pa s to knjižico v roki smemo reči:

Ribniška dolina, izgubila si svojega pevec!
Mladi poet, ki tiho snivaš v tuji zemlji,
preživel boš nas, starce.

J. Debevec.

Engelbert Gangl: **Zbrani spisi za mladino**. II. zvezek. Pripovedne pesmi. Drugi tisk. V Ljubljani, 1920. — Zakaj je Gangl označil te svoje mladinske »zbrane spise« za pripovedne, ne razumem, kajti pripovedna; naivno pripovedna ni nobena. Še tisti o »junaku« ne, ki je prišla kot taka v berila in antologijo balad in romanc (Skeř-Wester). Snovnost Ganglove knjige (pod cikličnimi naslovi, ki so, da so, in nič ne povejo: zgode in nezgode, pisano življenje) so motivi, ki smo se jih preobjedli do sita že doli od Heyev, Lebanov preko Stritarja v mlečno kašnost in metuljarstvo naših dni. Gangl ni izviren, ni nazoren, ni istinit v čuvstvovanju. Ima edino to vrlino, da piše Stritarju sorodno mehek in uglajen ritmični jezik, a brez prijetne Stritarjeve domačnosti konkretnosti. V družbi in družini takih mladinskih slovenskih pesnikov mu seveda pristoja naslov nekakega prvaka. A baš zato se zna v bodočnosti kdaj rabiti Ganglovo ime kot simbolni termin za brezkrvnost narejene mladinske pesmi. Saj ne smem zameriti Ganglu, da ni v njem božjega daru Levstikovega, očitati pa bi mu smel, da je pokazal tako malo potrebne ambicioznosti, da bi si bil izobrazil okus in kritičnoestetsko sodbo s sistematičnim širjenjem stanovskega obzorja iz Župančiča, Dehmela, G. Falkeja, P. Kellerja, Francozov in Rusov, kar bi bil

Be
konč
v k
diti
zgod
upra
S
g. H
nimal
prišlo
ki nin
mogo
daj je
predm
je, da
memb
se naš
začne.